

EGON SCHIELE, 1912

REKURSIVITETEN SOM FORUDGRIBELSE?

Fjerde møde på baggrund af René Lews arbejde

København, den 3., 4. og 5. juni 2017

DATO OG TID

Lørdag den 3. juni, fra 13 til 17

Søndag den 4. juni, fra 9 til 16

Mandag den 5. juni, fra 9 til 14

STED

Frederiksholms Kanal 2, 2.sal

1220 København K

SPROG

Fransk vil fungere som arbejdssprog.

Dansk oversættelse vil forestås efter behov.

Enkelte oplæg vil være på engelsk

PRIS

300 kr.

(fri adgang for studerende)

www.freudsagora.dk

ARGUMENT

1. Rekursivitet

De seneste udviklinger¹ i den franske psykoanalytiker René Lews udarbejdelser har indført *rekursivitet*-spørgsmålet i psykoanalysen, med henblik på at studere det særegne ved funktionaliteten som sådan i stedet for at reducere den til en iterativ procedure i en beregningsteori. For det rekursive angår ganske vist en gentagelse, men det vedrører især 'et forhold der forholder sig til sig selv', for at sige det med Kirkegaard. Rekursiviteten er derfor ikke lutter repetition af det samme men altså netop gen-tagelse. Derfor dens betydning som indgang til en overvejelse over psykoanalysens slægtskab med *komplekse systemer*.

1.1 Hos Freud

Dette fører os selvfølgelig straks hen til behovet for en revurdering af hvad vi sædvanligvis forstår ved ordet 'struktur'. Thi det *organon* for psykoanalysen som René Lew nu i mange år har arbejdet på at få produceret, har både det sigte at genoptage Freuds tanker om *Vorstellungskomplex* så det kan blive fri for dets mekanistiske præg (jf. metaforen om 'det psykiske' som 'apparat'), og at genlæse Lacans *structure subjective* på en måde der renser den for den problematiske parallelisme der ligger i tanken om at der skulle finde forskellige 'strukturer' til de forskellige 'psykopatologiske former' (det problematiske angår da både den opfattelse af 'strukturen' som der dermed gives udtryk for, og den ontologi som 'psykopatologien' kan komme til at stå for).

Sådanne forhold kan selv sagt kun formuleres inden for rammerne af de spørgsmål som den analytiske erfaring rejser. Og deres afklaring bidrager til Lacans bestræbelser på at få produceret en teori —som psykoanalysen er ganske afhængig af— der er i stand til at gøre rede for *signifikanslærens logiske fundament*.

I og med *rekursiviteten* genoptages derfor Freuds *Wiederholungs*problematik som forudsætning for udviklingen af den psykoanalytiske rationalitet. Men det kræver at *Wiederholung* anskues på anden vis end den simple iteration som 'gentagelsen' reduceres til når den blot opfattes som 'mere af det samme'. For det mest interessante ved Freuds *Wiederholungs*problematik er især de *imprædikative* forhold som denne bringer for dagen (sådan kan f.eks. Freuds *Repräsentanz*-begreb også læses). Der har vi nemlig at gøre med et aspekt af *emergens* spørgsmål som rimeligvis viser at den epistemologi som psykoanalysen har brug for knytter an til de strukturer som komplekse systemer benytter sig af. Allerede den dobbelthed der ligger i hvad Freud kaldte *Wiederholungszwang* (livsdrift/dødsdrift — eller snarere: fri/bundet libido), peger i retning af dette, men det er på den anden side sikkert og vist at vi fortsat mangler en mere præcis terminologi for at gøre rede for det egentlige anliggende vi dér har med at gøre.

1.2 I videnskaben

Heraf René Lews forslag om at overveje forholdet *rekursivitet-imprædikativitet* som afgørende for enhver *prædikativ* dannelse (eller definition), for så vidt denne altid vil være en effekt af den konstruktive/dekonstruktive dialektik som er til stede i de nominative

---

¹ Seneste publikation: *Les négations freudiennes*. Paris, 2017.

relationer. Det gælder derfor om ikke at fiksere det pågældende prædikat som om det var en "tilstand" i sig selv. Det prædikative 'moment' kan lige så godt opfattes som en form for faseeffekt ('stoffase'), sådan som fysikken taler derom i dag, dvs. i forlængelse af en problemstilling som søger at præcisere den samlede dynamik som er til stede i et givet system, inklusiv de faseovergange (eller skift) som indgår deri.

Netop dette har i de senere år fået os i til at fatte interesse for de spørgsmål som visse fysikere (Robert B. Laughlin² eller Neil F. Johnson³, f.eks.), stiller sig med hensyn til *emergensfænomenernes* mulighedsbetingelser, og som bringer os i nærheden af en anskuelse af *interaktionen* som overraskende nok lader til at kunne belyse de 'sværm-agtige' signifikant-relationer som psykoanalysen har med at gøre. For måske er det *signifikansen* som sådan der skal anskues på *emergent* vis, hvilket stiller os over for spørgsmålet om der i så fald ikke er tale om, at et særligt symmetribrud er på spil deri.

Hvorom alting er minder sådanne forhold os om at vi godt kan lade vores egne refleksioner næres af de overvejelse der stammer fra de såkaldte 'hårde' videnskabers område og at der ikke er nogen principiel grund til at vige tilbage herfor. Især når man tager i betragtning at psykoanalysen er en formodningsvidenskab, hvorfor den har en interesse i at undersøge emergens-fænomenerne uanset hvor de opstår.

Det er imidlertid især de videnskaber der beskæftiger sig med livsfænomenerne —navnlig den type biologi som Nicolas Rashevsky⁴ og Robert Rosen⁵ har været med til at udvikle— der har vakt vores opmærksomhed her på det sidste. For det er ubestrideligt at emergensproblematikken kommer tættere på vores felt når den forstås i de termer som Rosen giver den i sin *relationelle biologi*, hvor antagelserne herom fører os langt ud over den naive opfattelse af emergensen som "helheden der er større end de dele den består af".

Det centrale er nemlig at man begriber at *organiseringen* må opfattes som en størrelse der er selvstændig og *sui generis* i forhold til det materielle substrat hvori den giver sig til gældende. Heraf den enorme interesse som de komplekse systemers beskaffenhed afstedkommer. For sådanne systemer kendetegnes ikke blot ved at de er i stand til at inddrage metaboliske processer i deres virke; de karakteriseres ligeledes ved den omstændighed, at de kan udføre *replikering* og *reparation*.

2. Anticipation

Det er inden for disse rammer Robert Rosen indfører begrebet *anticipation* (som *forudgribelse*) i biologien og i videnskaben i det hele taget. Det særlige ved den *organisering* som Rosen forsøger at begribe på denne måde, består i at han anskuer den som et komplekst fænomen. I et sådant perspektiv rækker organiseringsspørgsmålet langt ud over spørgsmålet om hvorvidt dette eller hint kan forudsige noget, for i stedet at angå en bestræbelse på at begrebsliggøre den til enhver tid gældende *prædiktive funktion*. At ville

---

² Robert B. Laughlin, *A Different Universe: Reinventing Physics from the Bottom Down*. Basic Books, 2005

³ Neil F. Johnson, *Two's Company, Three is Complexity: A Simple Guide to the Science of All Sciences*. Oxford, 2007

⁴ Nicolas Rashevsky, Topology and life : In search of general mathematical principles in biology and sociology. *Bulletin of Mathematical Biophysics* **16** (1954): 317–348.

⁵ Robert Rosen, *Life Itself: A Comprehensive Inquiry into the Nature, Origin, and Fabrication of Life*, Columbia University Press, 1991.

sætte hånden på sådan en funktion, indebærer studiet af det temporale aspekt som er til stede ved enhver kausal relation.

For *anticipationen* er, når alt kommer til alt og navnlig når den forstås som forudgribelse, en anerkendelse af tiden som selve den grund-«substans» enhver relationel organisering afhænger af, hvilket for så vidt ikke er langt væk fra den «substans» som signifikantrelationen synes at bringe på spil og som vi jo har stor interesse i at få præciseret (jf. forbindelse mellem Freuds 'libidoteori' og Lacans 'parentesernes parentes', etc.).

2.1 I biologien

Man forstår derfor udmærket hvorfor Rosen insisterede så meget på behovet for at udarbejde et andet *kausalitetsbegreb* end den lineære opfattelse vi sædvanligvis, og spontant, benytter os af. Og man kan kun beundre hans genoptagelse af den aristoteliske *aitia*, for ad den vej overvejer han et *årsagsbegreb* defineret af andet end blot det, der ligger forud for effekten. For *aitia*'en er selv en kompleks term, som får tiden til at fremstå som en yderst sammensat størrelse.

Heraf desuden betydningen af Rosens begreb om *entailment*, som godt kan gengives som *hidføren* (og ikke 'medføren' da det knyttes alt for tæt til en lineær implikation) men man vælger som regel at beholde det engelske udtryk (på fransk vil man nok sige *agencement*, som ganske præcist gengiver det engelske udtryk). *Entailment* fungerer sandt at sige som et afgørende knudepunkt i den rosenske teorisammenhæng fordi det netop er denne problematik der gør det muligt at betragte *emergensen* som noget andet end luttet interaktion imellem en samling objekter.

Robert Rosen anser derfor med rette *entailment*-begrebet som stærkere end (og overdeterminerende over for, vil jeg nok mene) kausaliteten, på samme måde som *relationen* overgår og determinerer tingene (de forekommende 'tilstande') som sådan. Dette er noget meget centralt i hans teoretiske indsats som vi må overveje nærmere. Han udtrykker det i øvrigt ved hjælp af en fin aforisme når han definerer den «relationelle biologi» som en teori der angår *entailment without states*.

Man ser da nemt at sådanne betragtninger har en interesse i vores felt. Især når vi "oversætter" *entailment* med ... signifikantforbindelse (*relation signifiante*).

Hvilket bringer os på hjembane igen, eftersom den rekursivitet som René Lew inviterer os til at undersøge helt sikkert er en måde at redefinere kausaliteten (men nu som årsags-sammenhæng) inden for psykoanalysen. Netop forskellen mellem kausale forhold og årsagssammenhænge er ganske afgørende i vores felt. Det rækker hen mod behovet for at bestemme den logik som kan gøre rede for det objekt Lacan kaldte *a*.

2.2 I logikken

Rekursiviteten udgør således et mødepunkt for mange forskellige discipliner. Og når man knytter den an til de spørgsmål som *forudgribelsen* i dag bringer med sig (det være sig inden for teoretisk fysik eller biologi, eller inden for teoretisk datalogi eller matematisk logik), ja så forekommer det mig ganske afgjort at psykoanalysen kan have gavn af at interessere sig for dem — bl.a. med hensyn til udarbejdelsen af den logik for det ubevidste som Lacan så ihærdigt forsøgte at formulere.

I den forstand er det arbejde som f.eks. Francis Bailly og Giuseppe Longo har udført inden for epistemologien — med bl.a. et væsentligt forslag omkring hvad man inden for

fysikken kalder 'kritiske fænomener', som de lader udvide under navnet *extended criticality*⁶— eller det som Jean-Yves Girard⁷ forestår inden for logikken —med en ny læsning af Turing og Gödel, hans kritik af præmisserne for den analytiske filosofi og overskridelse af blindgyderne omkring det, man har kaldt matematikkens grundlagskrise— ganske væsentlige for vores egne forehavender.

Alle disse undersøgelser er kærkomne for vi befinder os for så vidt stadig over for den opgave at måtte give en formal begrundelse af hvad Lacan kaldte 'den symbolske orden', som andet end gotisk symbolik og forceret kausalitet. Kun når vi indser psykoanalysens slægtskab med *komplekse systemer* vil vi være i stand til at bedømme i egentlig forstand, hvad René Lew i dag har givet os i hænde for at komme ud af den altid forestående dogmatiske slumren.

Oswaldo Cariola

*
* *

---

⁶ Francis Bailly & Giuseppe Longo, *Mathematics and the Natural Sciences. The Physical Singularity of Life*. Imperial College Press, 2011.

For en oversigt: Lovecchio et al., 'From self-organized to extended criticality', in *Frontiers in Physiology*, April 2012 | Volume 3 | Article 98 — doi: 10.3389/fphys.2012.00098

⁷ Jean-Yves Girard, *Le Fantôme de la transparence*. Éditions Allia, 2016

PROGRAM

3. JUNI 2017

fra 13 til 18

René Lew (Paris)

*Récurtivité de l'abord psychanalytique
des troubles intéressant la psychiatrie*

Laurits Lauritsen (København)

Grænser for skematisme

(pause)

Emmanuel Brassat (Paris)

*Fonction symbolique, schématisme et imaginaire :
la dette néokantienne de la psychanalyse*

4. JUNI 2017

fra 9 til 17

Abdou Belkacem (Paris)

Less is more

Bernard Hubert (Marseille)

De Pessoa à Pessoa

(pause)

Frédéric Dahan (Paris)

Epistémalyse ?

Ole Graff (København)

Pierce's logic of continuity

5. JUNI 2017

fra 9 til 17

Jeanne Lafont (Paris)

Interaction, questions-réponse de la topologie ?

Marc Saint-Paul (Paris)

*Le déréalisme de Jean-Yves Girard : une refondation kantienne
de la logique qui intéresse la psychanalyse.*

(pause)

Osvaldo Cariola (København)

Rekursivitet og symmetri siden Hermann Weyl

Jean-Charles Cordonnier (Lille)

Le plus-de-jouir : anticiper renoncer